

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

päivitetty 7.10.2009

Marjatta Jomppanen ja

Anni-Siiri Länsman

TOIMINNAN KEHITTÄMISEN MALLI GIELLAGAS-INSTITUUTIN LAATUKÄSIKIRJA

Sisällysluettelo

1. GIELLAGAS-INSTITUUTTI

- 1.1. Giellagas-instituutin perustehtävä
- 1.2. Giellagas-instituutin organisaatio ja johtaminen
- 1.3. Laatuystön toimijat ja vastuut
- 1.4. Giellagas-instituutin voimavarat
  - 1.4.1. Opiskelijat
  - 1.4.2. Henkilökunta
  - 1.4.3. Henkilökunnan rekrytointi

2. TUTKIMUS

- 2.1. Giellagas-instituutin tutkimusstrategia
- 2.2. Giellagas-instituutin tutkimustoiminta 2.2. Tutkimushenkilöstön rekrytointi ja tutkimusrahoitus
- 2.3. Tieteellinen julkaiseminen
- 2.4. Tutkimuksen strateginen johtaminen, arviointi ja kehittäminen

3. KOULUTUKSEN LAADUNVARMISTUS

- 3.1. Giellagas-instituutin koulutus
- 3.2. Koulutuksen laadunvarmistuksen kuvaus
- 3.3. Opiskelijoiden rekrytointi ja valinta
- 3.4. Koulutuksen infrastruktuuri: kirjasto ja opiskelija
- 3.5. Opetushenkilöstön osaamisen kehittäminen
- 3.6. Opetuksen suunnittelu ja toteutus
- 3.7. Opintojen ohjaus ja opinnoissa etenemisen seuraaminen
- 3.8. Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

4. YHTEISKUNNALLISEN VUOROVAIKUTUKSEN LAADUNVARMISTUS

- 4.1. Giellagas-instituutin yhteistyöverkostot
- 4.2. Yhteiskunnallisen laadunvarmistuksen kuvaus

1. GIELLAGAS-INSTITUUTTI

1.1. Giellagas-instituutin perustehtävä

Giellagas-instituutti on Oulun yliopiston humanistiseen tiedekuntaan kuuluva yksikkö, jossa tutkitaan ja opetetaan saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria. Vuoden 2001 alusta lähtien instituutilla on ollut opetusministeriön osoittama valtakunnallinen vastuu järjestää ja edistää saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin ylintä opetusta ja tutkimusta Suomessa. Giellagas-instituutin erityinen vahvuus on, että se on ainoa saamenkieltä päivittäisenä työkielenään käyttävä akateeminen yhteisö Suomessa. Opetuskielinä eri saamen kielten lisäksi ovat suomi ja englanti.

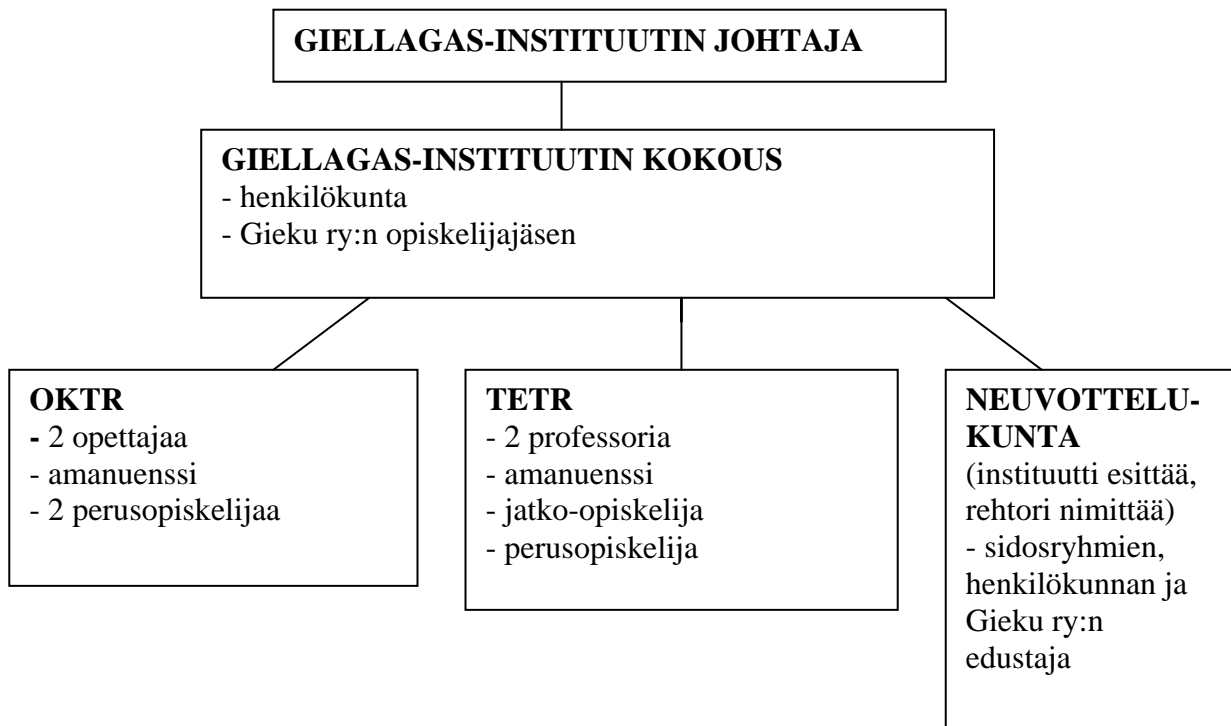
Giellagas-instituutin oppiaineet ovat saamen kieli ja saamelainen kulttuuri, joista molempia voi opiskella pääaineina. Näiden lisäksi instituutissa opetettavia sivuaineita ovat saamen kieli vieraana kielenä ja saamen kielen tulkkaus. Saamen kielen opintojen pääsisältö on pohjoissaame, mutta myös inarinsaamen kieltä voi opiskella sivuaineena.

Saamelaisilla on Suomen perustuslaissa turvattu perusoikeus ylläpitää kieltään ja kulttuuriaan (PeL 17.3§). Lisäksi mm. saamen kielilaki (1086/2003) ja laki saamelaiskäräjistä (1995/974) sekä perusopetuslaki (1998/628) edellyttävät saamenkielentaitoisten ja saamelaista kulttuuria tuntevien virkamiesten ja opettajien kouluttamista valtakunnan tasolla. Saamelaisia koskevan lainsäädännön ja sen perusteella luotujen uusien instituutioiden ja käytäntöjen (kuten saamenkielinen opetus, saamelainen media ja saamelaismuseot) toimivuuden seuraaminen ja kehittäminen edellyttävät myös ajantasaista tutkimusta.

Instituutin toimintaa ja johtamista ohjaavat Oulun yliopiston strategiassa määritellyt arvot, joita ovat yhteisöllisyys, edelläkävijyys ja kumppanuus. Instituutti toimii avoimesti muun yhteiskunnan, erityisesti saamelaisen yhteiskunnan suuntaan ja tekee vuorovaikutteista yhteistyötä useiden eri toimijoiden kanssa.

Opetusministeriö myöntää humanistiselle tiedekunnalle erillirahoituksen Giellagas-instituutin toimintaa varten. Giellagas-instituutti tekee erillisen tulossopimuksen humanistisen tiedekunnan kanssa. Tulossopimuksessa määritellään instituutin toiminnan tavoitteet ja toiminnan mittarit. Tavoitteiden toteutumista seurataan humanistisen tiedekunnan ja instituutin välisissä tulosneuvotteluissa.

1.2. Giellagas-instituutin organisaatio ja johtaminen

Kuvio 1. Giellagas-instituutin organisaatio

Giellagas-instituutin johtaja

Tiedekuntaneuvosto nimeää johtajan ja varajohtajan Giellagas-instituutin kokouksen esityksestä.

Varajohtaja toimii johtajan sijaisena tarvittaessa. Johtaja edustaa instituuttia tiedekuntaan, yliopistoon ja sidosryhmiin päin, ja valvoo ja ohjaa instituutin strategisten suunnitelmien toteutumista.

Johtajan tehtävänä on johtaa, kehittää ja valvoa instituutin toimintaa. Johtaja käsittelee ja hyväksyy instituutin budjetin sekä päättää instituutille osoitettujen määrärahojen käyttämisestä. Johtaja vastaa instituutin tuloksellisuudesta ja taloudesta dekaanille humanistisen tiedekunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

Johtaja käyttää suunnitelmien ja päätöksen tukena toiminnan laatua ja määrää kuvaavia indikaattoreita. Johtaja saa työhönsä ja jaksamiseensa tukea koulutuksen lisäksi omalta esimieheltä ja tarvittaessa työterveyshuollosta. Tärkeä suunnittelun ja johtamisen väline on myös opiskelijoilta ja henkilökunnalta saatu palaute, joka voi olla joko kirjallista (lähinnä sähköposti) tai suullista.

Johtaja laatii henkilöstösuunnitelman yhdessä oppiaineiden professorien kanssa ja tekee esityksen tiedekunnalle virkojen auki julistamisesta sekä virkanimityksistä. Johtaja johtaa instituutin päätösvallassa olevia muita henkilöstöasioita ja toimii instituutin lähiesimiehenä. Henkilöstövoimavarojen hallinta on instituutin johtajan vastuulla. Kehityskeskustelut ovat olennainen osa henkilöstövoimavarojen kehittämistä ja hallintaa. Ne toimivat myös tutkijahenkilöstön kehittymisen keskeisenä seurannan välineenä.

Henkilökunnan välisissä ristiriitatilanteissa, johtajan vastuulla on tehdä tilanteesta alustava kartoitus ja korjausehdotukset. Jos johtajan ehdotukset eivät tuota tulosta, johtaja ottaa yhteyttä työterveyshuoltoon tai vastaavaan elimeen, jonka alaan ko. asiasta vastaaminen kuuluu. Ristiriitatilannetta selvitetään jatkossa ammattiosaajan avustuksella yhdessä johtajan ja ristiriitatilanteen osapuolten kanssa.

Johtaja toimii instituutin kokouksen puheenjohtajana. Johtaja huolehtii instituutin kokouksessa ja tiedekunnan muissa elimissä käsiteltävien asioiden valmistelusta. Hän ratkaisee ja hoitaa ne instituutille kuuluvat asiat, joita ei ole erikseen säädetty tai määrätty jonkun muun ratkaistavaksi. Johtaja kuulee Giellagas-instituutin kokousta ennen päätöksentekoa. Johtaja edistää myös instituutin sisäistä ja ulkoista viestintää.

Giellagas-instituutin kokous

Giellagas-instituutin kokouksen jäseniä on koko henkilökunta ja ainejärjestö Gieku ry:n edustaja. Instituutin kokousten puheenjohtajana toimii johtaja ja hänen estyessään instituutin varajohtaja.

Kokous käsittelee instituutin toimintaan eli tutkimukseen, koulutukseen ja instituutin yhteiskunnalliseen palvelutehtävään liittyviä asioita. Kokous tekee mm. esitykset tiedekunnalle instituutissa annettavan opetuksen sisällöstä. Kokous käsittelee myös opetuksesta ja muusta toiminnasta saadun palautteen ja ehdottaa sekä päättää tarvittavista toimenpiteistä ehdotuksen pohjalta. Kokous valitsee OKTR:n ja TETR:n jäsenet sekä ehdottaa edustajat instituutin neuvottelukuntaan.

Opetuksen kehittämistyöryhmä (OKTR)

Opetuksen kehittämistyöryhmä on Giellagas-instituutin opettajista, amanuenssista ja opiskelijoista koottu työryhmä, joka seuraa instituutin opetus- ja palautejärjestelmien toimivuutta ja raportoi niistä instituutin kokoukselle. Työryhmän toimintaa selostetaan tarkemmin Giellagas-instituutin kotisivuilla: http://www.oulu.fi/giellagas/fi/opetus/oktr_ja_palaute.html

Tutkimuksen edistämistyöryhmä (TETR)

TETR:n jäseniä ovat instituutin professorit, perus- ja jatko-opiskelijoiden edustajat sekä amanuenssi. Työryhmän tehtävänä on kehittää ja varmistaa tutkimuksen korkeaa laatua.

Sen tehtävänä on myös arvioida ja kehittää instituutin tutkimustoimintaa sekä tarkastaa ja päivittää instituutin tutkimusstrategiaa.

<http://www.oulu.fi/giellagas/fi/tutkimus/tutkimusprofiili.html>

Instituutin neuvottelukunta

Giellagas-instituutin neuvottelukuntaan kuuluu tärkeimpien sidosryhmien, instituutin henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia. Rehtori nimittää neuvottelukunnan kolmeksi vuodeksi kerrallaan Giellagas-instituutin esityksestä. Neuvottelukunnan tehtävänä on pitää yllä yhteyksiä Giellagas-instituutin ja sidosryhmien välillä. Neuvottelukuntaa ei ole tällä valittuna. Uusi neuvottelukunta valitaan, kun yhteistyökuvio Lapin yliopiston ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa on selvillä.

1.3. Laatutyön toimijat ja vastuut

Toiminnan kehittämisen mallin periaatteiden, tavoitteiden sekä laadun määritelmän mukaisesti Oulun yliopistossa laatutyö on jokaisen yliopistolaisen vastuulla. Mallin tärkeänä periaatteena on yhteistyö, mikä näkyy käytännössä systemaattisina yhteistyörakenteina toiminnan joka tasolla. Oulun yliopiston tavoitteena on, että kaikki henkilöstöryhmät ja opiskelijat sekä sidosryhmät osallistuvat yliopiston toiminnan kehittämiseen. Malli tunnistaa toiminnan laadun kokonaisuuden tasolla tarkoituksenmukaiseksi ja hyvin tehdyksi arkiseksi työksi, jota jokainen yliopistolainen tekee oman itsensä, tieteenalansa ja työyhteisönsä hyväksi.

Instituutin johtaja vastaa kokonaisuuden tasolla siitä, että laatutyötä tehdään päätettyjen periaatteiden mukaisesti ja että laatudokumentaatio on riittävä ja ajantasainen. Giellagas-instituutin kokous hyväksyy laatukäsikirjan. Kokouksen vastuulla on myös seurata, arvioida ja kehittää laatujärjestelmää. Giellagas-instituutin laadunvarmistuksen tarkemmat vastuumäärittelyt löytyvät tästä laatukäsikirjasta.

Kuviossa 1 alaluvussa 1.2. on esitetty Giellagas-instituutin hallintorakenne ja vastuulliset toimielimet tehtävittäin. Kunkin toimija/toimielimen vastuut määritellään tarkemmin tutkimuksen, koulutuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutustehtävän osalta erikseen niitä koskevissa luvuissa.

1.4. Giellagas-instituutin voimavarat

1.4.1. Opiskelijat

Giellagas-instituuttiin otetaan vuosittain 10 uutta pääaineopiskelijaa: 5 saamen kieleen ja 5 saamelaiseen kulttuuriin. Giellagas-instituutissa opiskelee lukuvuonna 2009–2010 yhteensä 74 aktiivista opiskelijaa (41 perusopiskelijaa, 13 tohtoritutkinto-opiskelijaa ja 20 erillisoikeudella opiskelevaa).

Inarissa on alkanut 17.8.2009 vuoden kestävä inarinsaamen erillisprojekti, inarinsaamen kielen 64 op opintokokonaisuus. Projektissa on 19 opiskelijaa.

1.4.2. Henkilökunta

Giellagas-insituutissa on kuusi opetus- ja tutkimusvirkaa: saamen kielen professori, saamelaisen kulttuurin professori, 2 yliopistonlehtoria, 1 yliopistonopettaja ja 1 amanuenssi. Henkilökuntaan voi kuulua tuntiopettajia, tutkijakoulutettavia, tutkijatohtoreita ja muita tutkijoita.

Professori

Professori harjoittaa ja ohjaa tieteellistä tutkimusta, seuraa tieteenkehitystä alallaan, tarkastaa tutkielmia sekä hoitaa yliopistolehtori-kohdassa mainittuja tehtäviä.

Yliopistolehtori

Yliopistonlehtori antaa 1600 tunnin kokonaistyöajan ja vuosittain sovittavan työsuunnitelman puitteissa luento- ja muuta opetusta sekä ohjaa opinnäytteitä. Lisäksi hän osallistuu yliopiston muuhun toimintaan ja yhteiskunnallisiin tehtäviin. Yliopistonlehtori osallistuu oman tutkimustyönsä lisäksi myös alansa tutkimushankkeisiin.

Yliopisto-opettaja

Yliopisto-opettaja antaa 1600 tunnin kokonaistyöajan ja vuosittain sovittavan työsuunnitelman puitteissa luento- ja muuta opetusta sekä ohjaa opinnäytteitä. Lisäksi hän osallistuu yliopiston

muuhun toimintaan ja yhteiskunnallisiin tehtäviin. Yliopisto-opettaja osallistuu alan tutkimushankkeisiin.

Tuntiopettaja

Tuntiopettaja antaa opetusta ja osallistuu lisäksi yliopiston muuhun toimintaan liittyvien tehtävien hoitamiseen tarvittaessa.

Tutkijatohtori

Tutkijatohtorin tehtäviin kuuluu tutkimustyö, osallistuminen oman alan opinnäytetöiden ohjaamiseen sekä omaan erityisalaan liittyvä opetus.

Tohtorikoulutettava

Tohtorikoulutettava tekee itsenäistä tieteellistä tutkimustyötä ja harjoittaa siihen liittyviä jatko-opintoja. Tohtorikoulutettava on velvollinen antamaan opetusta ja osallistumaan opetuksen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä tarvittaessa instituutin toimintaan liittyviin muihinkin tehtäviin.

Amanuenssi

Amanuenssi neuvoo ja ohjaa opiskelijoita (opintojen suunnittelu, HOPS- asiat, vaihtoasiat, valmistuminen, uraohjaus, korvaavuudet, harjoitteluasiat, tentit ja sivuaineiden oppisisällöt, hyvinvointi, jaksaminen). Amanuenssi hoitaa talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviä ja toimii valmistelijana/sihteerinä instituutin ja TETR:n kokouksissa ja vastaa instituutin äänitearkistosta.

Amanuenssi vastaa myös opintosuoritusten tallentamisesta ja koostamisesta, OpasOodi-oppaan ja instituutin kotisivujen päivittämisestä, arkistoinnista (tentti, pöytäkirjat, tutkielmat) ja julkaisurekisterin ylläpitoon liittyvistä töistä. Tehtäviin kuuluu myös opiskelijoiden palvelu ja neuvonta (valmistumiseen ja opintosuorituksiin liittyvät asiat) ja toimistotyöt. Amanuenssi koordinoi instituutin tutkijakoulua ja antaa omaan tutkimusalaansa liittyvää opetusta. Hänelle kuuluvat aineenopettajakoulutuksen suunnitteluun ja koordinointiin liittyvät tehtävät. Amanuenssi toimii myös tiedottajan tehtävässä.

1.4.3. Henkilökunnan rekrytointi

Avoimena olevaan tehtävään rekrytoidaan Oulun yliopiston henkilöstöpoliittisen toimintaohjeen mukaisesti vaatimukset parhaiten täyttävä hakija, samalla kun huolehditaan tasa-arvon toteutumisesta. Tiedekunnan virantäyttötoimikunta käsittelee kaikki virat. Opetusansiot huomioidaan niissä viroissa, joihin kuuluu opetusta. Valintapäätökset perustellaan. Määräaikaiset palvelussuhteet on aina perusteltava erikseen. Virantäyttötilanteissa noudatetaan Oulun yliopiston virka- ja henkilöstöasioita koskevia säädöksiä. Yliopistolehtorin virkoja täytettäessä painotetaan opetusansioiden lisäksi valittavan tutkimuksellisia ansioita.

Henkilöstön rekrytoinnissa noudatetaan julkisuutta. Haettavaksi on julistettava kaikki vakinaisesti täytettävät virat, yliopistoasetuksen (9 §) mukaisesti määräajaksi täytettävät virat sekä yliopiston määräajaksi täytettäväksi päättämät virat (virkamieslaki 9 § 2 mom.). Instituutti ilmoittaa tiedekunnan virallisten ilmoitusten lisäksi avoimista työpaikoista sanomalehdissä ja myös internetsivuillaan, soveltuvin osin tiedottamisessa käytetään sähköpostia. Yliopistouudistuksen myötä henkilöstön virkasuhteet muuttuvat työsopimussuhteiksi vuoden 2010 alusta.

Työhön perehdyttämisestä vastaa pääasiassa instituutin johtaja ja oppiaineen professori. Käsillä oleva laatukäsikirja ja uudelle henkilöstölle tarkoitettu *Oulun yliopiston opas* toimivat myös tärkeinä perehdyttämistyökaluina, joista rekrytoitu henkilö voi hakea yleistä tietoa yliopiston ja instituutin toimintatavoista. Käytännön rutiinien perehdyttäjänä toimii amanuenssi.

2. TUTKIMUS

2.1. Giellagas-instituutin tutkimusstrategia

Tutkimusalojen laajuuden takia kehitetään yhteistyöprojekteja, joissa sekä perus- että jatko-opiskelijat ja tutkijat työskentelevät saamelaiselle yhteiskunnalle tärkeiden ja ajankohtaisten tutkimushankkeiden parissa. Yhteistyökumppaneita haetaan myös muista alkuperäiskansaopintoja järjestävistä yliopistoista. Ulkopuolista rahoitusta pyritään saamaan Suomen Akatemialta, Norjan tutkimusneuvostolta ja EU:sta.

Giellagas-instituutti on solminut vuonna 2009 yhteistyösopimuksen Norjan Kautokeinosssa toimivan Saamelaisen korkeakoulun, Sámi allaskuvla, kanssa. Instituutilla ja Saamelaisella korkeakoululla on yhteinen tutkijakoulu, jonka toimintaa kehittämällä parannetaan tutkijoiden

rekrytointimahdollisuuksia ja luodaan saamentutkimukseen entistä kilpailukykyisempi tutkimusyksikkö. Selvitetään mahdollisuuksia saada Lapin yliopisto mukaan yhteisen tutkijakoulun toimintaan

2.2. Giellagas-instituutin tutkimustoiminta

Giellagas-instituutissa on kaksi poikkeuksellisen laajaa tutkimuskenttää. Saamen kielen tutkimus kattaa kaikki kymmenen saamen kieltä. Kielitieteellisen perustutkimuksen lisäksi tehdään soveltavaa tutkimusta ja tuotetaan sen pohjalta oppikirjoja. Saamelaisen kulttuurin tutkimus pitää sisällään koko kulttuuri- ja historiatieteiden kirjon.

Tutkimuksen laajuuden ja monialaisuuden säilyttämiseksi instituutissa suositaan yhteistyöverkostojen lisäksi yksittäisten tutkijoiden projekteja. Vaikka saamenkieliset julkaisut heikentävät Giellagas-instituutin tulosta yliopistotason vertailussa, tulee instituutti edelleenkin kehittämään saamea tieteen kielenä ja julkaisemaan tutkimuksiaan saameksi sille annetun valtakunnallisen vastuun mukaisesti.

Monialaisuus asettaa pienelle yksikölle erityisiä haasteita. Instituutin tulee tuottaa tutkimusta monilta aloilta ja kuitenkin pystyä estämään tutkimuksen pirstoutuminen. Tutkimuksen painoalueiden valinta on siksi tärkeä tehdä yksikön tutkijoiden ja saamelaisen yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen pohjalta

Instituutti toimii saamen kieleen ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvän tutkimuksen kansallisena ja kansainvälisenä aloitteentekijänä ja hakee koko ajan aktiivisesti yhteistyökumppaneita sekä Oulun yliopiston sisältä että alkuperäiskansoihin ja muihin vähemmistökansoihin liittyvää tutkimusta tekevästä yliopistoista ja tutkimuslaitoksista.

- Esim. tekeillä on tällä hetkellä hakemus InterregIVA Pohjoinen osaohjelma Sápmi yhteistyössä Thule-instituutin, Lapin yliopiston oikeustieteen laitoksen ja Sami-instituutin kanssa. Tutkimuksen aiheena on saamelainen perinnönjako
- Tulossopimuskauteen 2010–2012 pyritään kehittämään erityisesti sellaisia yhteistyöprojekteja, joissa sekä perus- että jatko-opiskelijat ja tutkijat työskentelevät saamelaiselle yhteiskunnalle tärkeiden ja ajankohtaisten tutkimushankkeiden parissa. Esimerkiksi yksi opiskelijoistamme aloittaa vuoden 2010 alussa kansainvälisessä **ELDIA-projektissa, joka on** monitieteinen tutkimushanke, kohteena vähemmistökielet, välittäjäkielet ja kielten säilyminen. Hän kirjoittaa parivuotisen projektin aikana gradun.

- Myös kansainvälisiä ja seminaareja ja konferensseja tullaan järjestämään mm. saamelais tutkimuksen perinteisiin ja kaksikielisyyteen/kielisuunnitteluun liittyen. Ulkopuolista rahoitusta pyritään saamaan Suomen Akatemialta, Norjan tutkimusneuvostolta ja EU:sta. Instituutissa on palkattuna yksi henkilö kahdeksi kuukaudeksi tutkimusrahoituksen hakemista varten.

Giellagas-instituutti tekee yhteistyötä maantieteellisesti laajalla alueella (ks. kartta). Yhteistyö koskee yhteisten tutkimushankkeiden lisäksi myös muuta yhteistoimintaa. Yhteistyökumppaneita Suomessa ovat

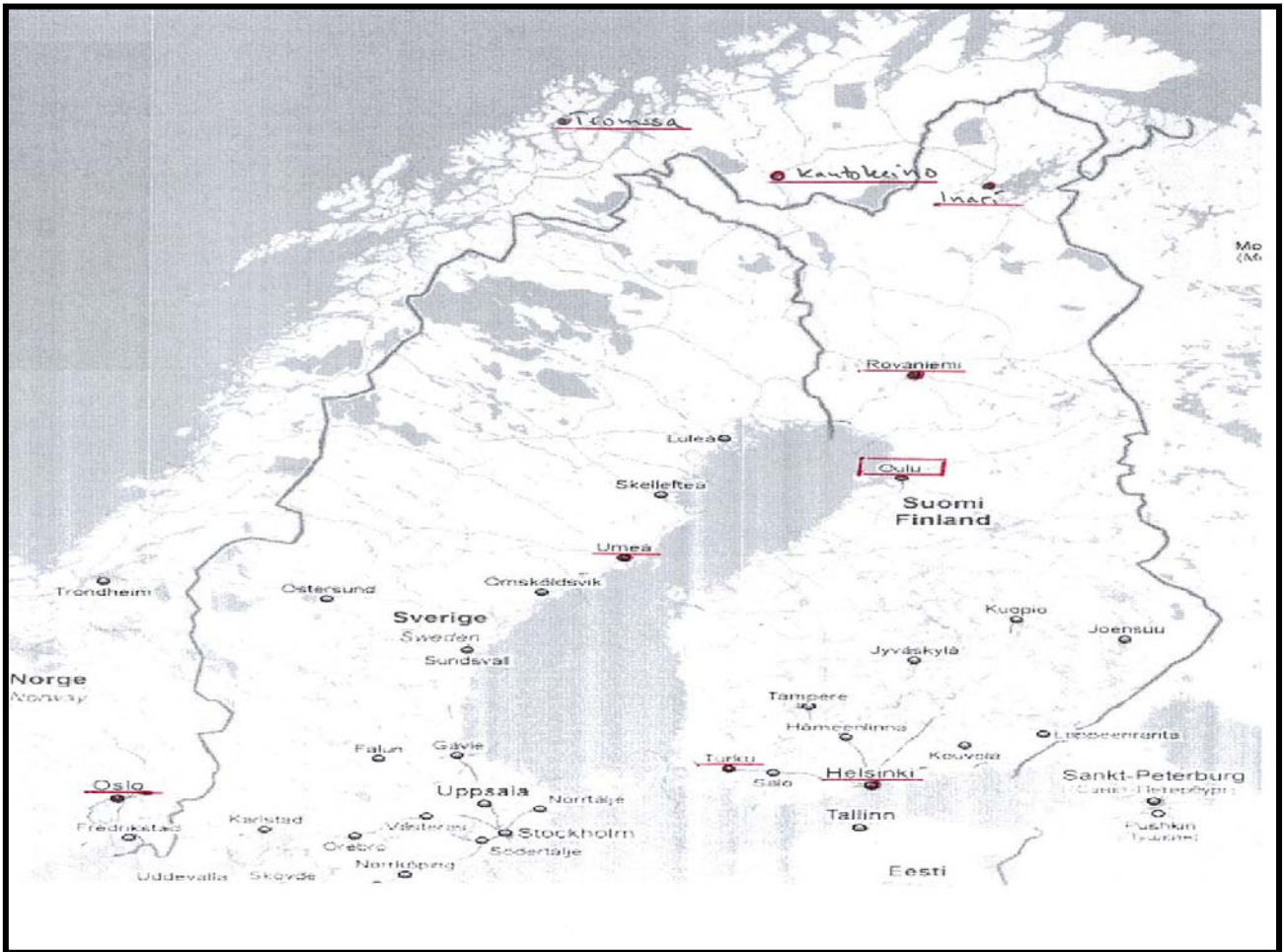
- kesäyliopisto, avoin yliopisto (koko maa)
- Saamelaisalueen koulutuskeskus, Saamelaiskäräjät, YLE Samiradio (Inari)
- Lapin yliopisto (Rovaniemi)
- Thule-instituutti (Oulu)
- Turun yliopiston kansantieteen arkisto (Turku)
- Helsingin yliopisto, KOTUS, Ylioppilastutkintolautakunta, Kielitutkintolautakunta (Helsinki)

Norjassa keskeisiä yhteiskumppaneita ovat

Kautokeinossa sijaitseva Saamelainen korkeakoulu ja

Tromssan yliopisto sekä Norjan tutkimusneuvosto Oslossa

Ruotsissa yhteistyötä tehdään Uumajan yliopiston ja Ruotsin Saamelaiskäräjien kanssa.

Giellagas-instituutin tärkeimmät yhteistyökumppanit paikkakunnittain

Giellagas-instituutti perustaa tulossopimuskauden 2010–2012 tutkimukseen ja opetukseen integroidun saamelaisen kulttuuriarkiston, joka kerää, arkistoi ja tutkii saamelaisia koskevaa muistitietoa. Jo tällä hetkellä instituutissa on opetus- ja tutkimuskäytössä Suomen toiseksi suurin saamelaisia koskeva digitaalinen äänitearkisto. Instituutti on panostanut viime keväästä alkaen vanhojen äänitteiden digitointityöhön ja palkannut digitointityöhön. Suurin osa äänitteistä on digitoitu vuosien 2008–2009 aikana.

Giellagas-instituutti tekee arkistoyhteistyötä Turun yliopiston kansatieteen laitoksen kanssa. Instituutin opiskelijat ovat litteroineet jo yli kymmenen vuoden ajan Turun yliopiston keräämää Dalvadas-projektiin liittyvää saamenkielistä haastattelumateriaalia. Toimintaa jatketaan edelleen. Arkiston ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa amanuenssi.

Giellagas-instituutti on johtavassa asemassa koko maailmassa erityisesti pohjois-saamen kielen tutkimuksen alalla. Saamen kielen oppiaineen merkittävimmät tutkimushankkeet ovat 1)

saamelaiskielten sanaston historiallinen tausta ja suhteet muihin uralilaisiin kieliin; 2) edelliseen liittyen saamelaiskielten äännehistoria ja sen uralilainen tausta; 3) saamelaiskielten fonologia 4) pohjoissaamen lauseoppi; 5) saamen omaksuminen ensimmäisenä kielenä; 6) saamelaiset paikannimet; 7) saame vieraana kielenä; 8) pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen sanasto.

Saamelaisen kulttuurin oppiaineessa ovat meneillään seuraavat projektit:

1) ”Saamelaisuuden muuttuvat kuvat” -projekti; 2) ”Contested environmental strategies in Sápmi and Nenetsia”-projekti; 3) Saamelais-suomalaiset suhteet -projekti, jossa saamelais-suomalaisia suhteita käsitellään viidellä tasolla: valtion suhteena saamelaisiin, maakunnallisten ja paikallisten viranomaisten suhteena saamelaisiin, paikallisina etnisinä suhteina, saamelaisten omaehtoisena etnoliittisena toimintana sekä julkisen keskustelun tasolla 4) edelliseen liittyen erillisprojekti on saamen kielen ja koululaitoksen suhdetta käsittelevä hanke, jossa yhteistyökumppanina on Saamelaisen korkeakoulun hallinnoima projekti; 5) Saamelaisten hengellisyys-projekti, joka on monitieteinen hanke, jonka tavoitteena on tutkia saamelaisten uskonnollisen tilanteen ja hengellisyyden muuttumista 1600-luvulta 1900-luvulle; 6) Metropolia Arctica: Modern Urban Issues in the Circumpolar North -tutkimusverkosto, jossa tutkitaan pohjoisten alueiden urbanisoitumiskehitystä ja sen seurauksia. Verkoston tutkijat ovat Kanadasta, Grönlannista, Alaskasta, Ranskasta ja Islannista.

2.2. Tutkimushenkilöstön rekrytointi ja tutkimusrahoitus

Instituutin tavoitteena on vähintään 0,5 tohtorintutkintoa/professori vuosittain. Giellagas-instituutti on onnistunut ylittämään tavoitteen vuosina 2007, 2008 ja 2009, jolloin instituutissa suoritettiin yhteensä 4 tohtorintutkintoa. Oulun yliopiston strategian mukaisesti instituutti kannustaa perustutkinto-opiskelijoita tutkimustyöhön ja rohkaisee hyvin menestyneitä perustutkinto-opiskelijoita tohtorintutkinto-opintoihin. Tutkijakouluihin otetaan opiskelijoita tutkimussuunnitelman ja opintomenestyksen perusteella.

Jatko-opiskelijat laativat jatko-opintosuunnitelman yhdessä professorin kanssa. Jatko-opintojen ohjauksesta vastaa professori. Tohtorikoulutuksen laatua parannetaan väitöskirjaohjausta ja panostamalla opintosuunnitelmien jatkuvaa arviointia ja seurantaa. Vuonna 2009 systemaattinen HOPSien teko jatko-opiskelijoiden kanssa. Vastuuhenkilöinä toimivat oppiaineiden professorit ja amanuenssi. Jatko-opiskelijat voivat osaltaan vaikuttaa seminaaritapaamisten sisältöön.

Instituutti on mukana humanistisen tiedekunnan tutkijakoulussa <http://www.oulu.fi/hutk/jatkokoulutus/tutkijakoulu/> ja sillä on yhteinen tutkijakoulu Saamelaisen korkeakoulun kanssa. Instituutilla on myös yhteistyötä valtakunnallisen kielentutkimuksen tutkijakoulun Langnetin kanssa. Tutkijaksi kasvamisen edistäminen ja vastuu tutkijakoulutuksen kehittamisestä on instituutin professoreilla. Ohjeet jatko-opiskelijalle löytyvät Humanistisen tiedekunnan sivuilta: <http://www.oulu.fi/hutk/jatkokoulutus/jatkoopiskelijaksi.html>

Rahoituslähteistä tietoa tarjoaa Oulun yliopisto tutkimus ja innovaatiopalvelut ja ohjaa tutkimusrahoitukseen, rahoitussuunnitelmien tekemiseen, tutkimussopimuksiin ja muun muassa tutkimushankeprosessiin liittyen instituutin henkilökuntaa. Tutkimuspalvelut huolehtivat kaikista yliopiston ulkopuoliseen tutkimusrahoitukseen ja tutkimushankkeisiin liittyvistä sopimuksista. Instituutti noudattaa Oulun yliopiston tutkimussopimukseen ja hankkeiden budjetointiin liittyviä periaatteita. Jokainen professori, tutkijatohtori ja väitellyt henkilö hakee aktiivisesti rahoitusta. Esim. saamelaisen kulttuurin professori on saanut Akatemian varttuneena tutkijana rahoitusta tutkimustyöhönsä lukuvuonna 2008–2009 ja saamen kielen professori on tällä hetkellä Akatemian varttuneena tutkijana lukuvuoden 2009–2010. Tavoitteena on tutkimusrahoituksen jatkuvuuden varmistaminen. Tavoitteena on lisäksi lisätä rahoituslähteiden tuntemusta. Vastuu tutkimusrahoituksen hausta ja jatkuvuudesta on instituutin professoreilla ja johtajalla.

Tutkimus- ja innovaatiopalvelut, tutkimussopimukset:

<http://www.oulu.fi/tupa/html/tutkimussopimukset.html>

Oulun yliopiston tutkimussopimusten sopimusmallit ja yleiset periaatteet:

<http://www.hallinto.oulu.fi/yhallint/saadoss/normil3/normi142.htm>

Oulun yliopiston tutkimussopimusperiaatteet:

<http://www.oulu.fi/tupa/html/sopimusperiaatteet.html>

Sopimukset yliopistojen tutkimustyössä:

<http://www.oulu.fi/tupa/sopimusopas.pdf>

2.3. Tieteellinen julkaiseminen

Giellagas-instituutin julkaisujen pääkielenä ovat saame, jonka lisäksi myös suomi, muut pohjoismaiset kielet sekä englanti. Julkaisun kieli valitaan kohdeyleisön mukaan: kansainväliselle

tiedeyhteisölle kirjoitetaan englanniksi, saamelaisyhteisölle saameksi ja pohjoismaisille päättäjille/laajalle yleisölle pääosin suomeksi ja norjaksi/ruotsiksi.

Oulun yliopistossa suoritettiin kansainvälinen tutkimuksen kokonaisarviointi keväällä 2008. Arvioinnin mukaan osa Giellagas-instituutin julkaisuista on erinomaista ja muutkin hyvää kansainvälistä tasoa. Myös instituutin julkaisuihin liittyvä ”kielipolitiikka” sai myönteistä palautetta. Kansainvälinen paneeli korosti erityisesti sitä, että saamenkielellä julkaiseminen ja saamenkielisen akateemisen yhteisön ja diskurssin rakentaminen on hyväksyttävä merkittävänä akateemisenä ja sosiaalisena meriittinä. Myös oppikirjojen julkaisu tulee nähdä arvokkaana tieteellisenä työnä, koska usein niiden pohjana oleva tutkimus on perustutkimusta kyseisestä saamen kieleen ja saamelaiseen kulttuuriin liittyvästä aiheesta. Instituutti tukee tutkimusten julkaisua saamen kielellä. Esim. instituutin henkilökunta kirjoittaa saamenkielisiä artikkeleita Norjan puolella ilmestyvään saamenkieliseen referee-aikakausijulkaisuun ja Saamelaisen korkeakoulun julkaisusarjaan.

KOTA-julkaisurekisteri on tärkeä tieteellisen julkaisutoiminnan laadun mittari. Vaikka saamenkieliset julkaisut heikentävät Giellagas-instituutin tulosta yliopistotason vertailuissa, tulee Giellagas-instituutti edelleenkin kehittämään saamea tiedekielenä ja julkaisemaan tutkimuksiaan saameksi sille annetun valtakunnallisen vastuun mukaisesti. Saamenkielisiä julkaisuja on käännetty mahdollisuuksien mukaan myös muille kielille. Julkaisujen kielisuhteet pyritään säilyttämään entisenlaisina eli noin kolmannes kaikista julkaisuista on saamenkielisiä, kolmannes suomenkielisiä ja loput muilla kielillä (englanti, saksa, ruotsi/norja). TETR ja instituutin johtaja vastaavat tutkimustulosten levittämisestä ja hyödyntämisestä sekä tieteellisestä julkaisupolitiikasta. Oppiaineiden professorit informoivat henkilökuntaa ja opiskelijoita uusista tieteellisistä julkaisuista.

Instituutilla on oma julkaisusarja, jossa on julkaistu sekä saamen kieleen että kulttuuriin liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä:

<http://www.oulu.fi/giellagas/fi/julkaisut/julkaisut.html>

2.4. Tutkimuksen strateginen johtaminen, arviointi ja kehittäminen

Johtajan ja oppiaineiden professorien vastuulla on tutkimuksen strateginen johtaminen. Tutkimuksen edistämistyöryhmä (TETR) arvioi yhdessä tutkimushenkilökunnan ja instituutin johtajan kanssa vuosittain tutkimustoiminnan sekä tarkastaa ja päivittää instituutin tutkimusstrategian. TETR laatii vuosittain Giellagas-instituutin tutkimusstrategian.

Instituutin tutkimusstrategia noudattaa Oulun yliopiston tutkimusstrategiaa. TETR laatii vuosittain tutkimuksen itsearviointiraportin. Raportti käsitellään instituutin kokouksessa ja on nähtävillä instituutin kotisivuilla.

Tutkimuskokonaisuuksista sekä niihin liittyvistä tutkimuskohteista, -hankkeista, henkilöistä ja julkaisuista tiedotetaan instituutin internetsivuilla.

http://www.oulu.fi/giellagas/fi/tutkimus/julkaisut_2001_2006.html

<http://www.oulu.fi/giellagas/fi/tutkimus/tutkimusprofiili.html>

3. KOULUTUKSEN LAADUNVARMISTUS

3.1. Giellagas-instituutin koulutus

Giellagas-instituutin valtakunnallisena tehtävänä on kouluttaa saamen kielen ja kulttuurin tutkijoita ja asiantuntijoita sekä saamen kielen aineenopettajia. Instituutti vastaa lisäksi saamenkielisten aineenopettajien koulutuksen koordinoinnista. Saamen kielen ja kulttuurin korkein opetus on sijoitettu Oulun yliopistoon, koska siellä on maan pohjoisin Humanistinen tiedekunta, jonka opetusalaan ko. oppiaineet kuuluvat. Oulun yliopisto tarjoaa myös monitieteisen opiskelu- ja tutkimusympäristön erityisesti pohjoisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Giellagas-instituutilla on tutkinnonanto-oikeus kahdessa pääaineessa: saamelaisessa kulttuurissa ja saamen kielessä. Oppiaineisiin otetaan vuosittain yhteensä 10 pääaineopiskelijaa, joista saamen kielen aineenopettajan suuntautumisvaihtoehdon voi vuosittain valita kuusi opiskelijaa. Tällä hetkellä aineenopettajaksi voivat opiskella vain saamenkieltä pääaineena lukevat opiskelijat.

Saamen kieli vieraana kielenä ja saamelaisen kulttuurin opinnot ovat vapaita sivuaineita, joita sekä Oulun yliopiston että muiden yliopistojen opiskelijat voivat valita sekä kandidaatin että maisterintutkintoon. Lisäksi saamea äidinkielenään puhuvat voivat valita saamen kielen opinnot sivuaineeksi.

Instituutti on tiiviissä yhteistyössä muiden saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvien toimijoiden kanssa. Edelliseen liittyen instituutissa vieraillee paljon eri tutkimusalojen luennoitsijoita kertomassa uusista tutkimuksista.

Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että Suomen 9000 saamelaisesta jo yli 50 prosenttia asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Siksi saamen kielen ja kulttuurin opetusta ei voida rajata ainoastaan

saamelaisalueelle. Toisaalta saamelaiskulttuurin perusteiden ja saamelaisten historian tunteminen tulisi kuulua jokaisen suomalaisen peruskoulun käyneen henkilön yleissivistykseen, ovathan saamelaiset Suomen, ja koko Euroopan ainoa alkuperäiskansa. Instituutti on ratkaissut asian antamalla räätälöityä etäopetusta.

Giellagas-instituutti on antanut aktiivisesti etäopetusta ja mahdollisuuden suorittaa saamen kielen ja kulttuurin kursseja työn ohessa. Osa etäopiskelijoista suorittaa perustutkintoa ja osa täydentää muuten osaamistaan. Instituutti räätälöi opinnot jokaiselle opiskelijalle erikseen. Atk-laboratorio auttaa etäopetuksen teknisessä toteutuksessa.

Giellagas-instituutti on uudistanut saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin tutkintoihin johtavien koulutusten opetussuunnitelmia keväällä 2009. Lähtökohtana on ollut opintojen sovittaminen opiskelijoiden tarpeisiin sekä opintojen monipuolistaminen ja valinnaisuuden lisääminen. Oppimisympäristöjä rakennettaessa on kehitetty erityisesti tieto- ja viestintäteknologian käyttöä opetuksessa, jotta myös tutkintoon johtavaa koulutusta voidaan tarjota etäopetuksena erityisesti saamelaisalueella asuville opiskelijoille. Instituutti on palkannut vuonna 2009 tutkijan tekemään selvitystä saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvistä koulutustarpeista. Tutkimuksessa ilmenneet koulutuksen lisätarpeet on otettu huomioon esim. siten, että kevästä 2010 lähtien instituutti lisää koulutus- ja tutkimustoimintaansa saamelaisalueelle.

3.2. Koulutuksen laadunvarmistuksen kuvaus

Opetuksen kehittämistyöryhmä (OKTR) on Giellagas-instituutin opettajista ja opiskelijoista koottu työryhmä, joka seuraa ja kehittää instituutin opetus- ja palautejärjestelmien toimivuutta. Opetuksen laatua arvioidaan opiskelijoilta ja työelämästä kootun palautteen pohjalta ja opetuksen laadun arviointia kehitetään koko yliopiston laatuhankeeseen edellyttämällä tavalla. OKTR:n toimintaa selostetaan tarkemmin Giellagas-instituutin kotisivuilla: http://www.oulu.fi/giellagas/fi/opetus/oktr_ja_palaute.html

Koulutuksen laadunvarmistusta toteutetaan esimerkiksi erilaisten tunnuslukujen avulla, jotka amanuenssi toimittaa syyslukukauden alussa johtajalle ja muulle henkilökunnalle. Näitä tunnuslukuja ovat mm. läsnä oleviksi ilmoittautuneet opiskelijat. Opettajat ottavat yhteyttä suoraan keskeyttäneisiin opiskelijoihin muutaman vuoden välein. Johtajalla on viime kädessä vastuu koulutuksen strategisesta suunnittelusta sekä opetus- ja palautejärjestelmien toimivuudesta ja tarvittavien korjaustoimenpiteiden toteutumisesta.

3.3. Opiskelijoiden rekrytointi ja valinta

Viime vuosiin saakka Giellagas-instituutti on aktiivisesti rekrytoinut opiskelijoita pääasiassa saamelaisalueen lukioista. Suomen saamelaiskäräjien tietojen mukaan vuonna 2007 kuitenkin peräti jo yli 60 prosenttia alle kouluikäisistä saamelaisista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Tämä tuo uusia haasteita opiskelijoiden rekrytointiin (ks. myös 2.1. Giellagas-instituutin tutkimusstrategia). Tästä syystä Giellagas-instituuttiin on perustettu erillinen rekrytointityöryhmä. Työryhmä valitaan jokaisen syyslukukauden alussa lukuvuodeksi kerrallaan. Se kokoontuu vähintään neljästi vuodessa.

REKRYTOINTITYÖRYHMÄ
- 2 opettajaa
- opiskelijajärjestö Gieku ry:n valitsema edustaja
- amanuenssi

Kuvio 2. Rekrytointityöryhmän kokoonpano

Rekrytointityöryhmä on tehnyt vuosisuunnitelman, jonka instituutin kokous käsittelee ja hyväksyy. Johtaja osoittaa tarvittavat resurssit. [Vuosisuunnitelmaan on lisätty rekrytointiin käytetty budjetti ja yksittäisiä toimia koskevat parannusehdotukset.](#)

Giellagas-instituutti on painattanut esitteitä, tehnyt lehden, joka esittelee Giellagas-instituutin toimintaa, opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja kertoo alumnien työelämäkokemuksista. <http://www.oulu.fi/giellagas/tiedostot/giellagasaviisa2008.pdf>

Syksystä 2009 lähtien Oulun seudun lukioiden opiskelijat ovat voineet osallistua Giellagas-instituutin saamen kielen alkeis- ja jatkokursseille, jotka sisältyvät Saame vieraana kielenä perusopintoihin (25 op). Opiskelija voi niin halutuessaan suorittaa koko perusopintokokonaisuuden. Tämän toivotaan madaltavan opiskelijan kynnystä valita yliopisto-opinnot kirjoitusten jälkeen. Lukio-opiskelijoiden rekrytointiin tullaan panostamaan edelleen Oulun seudulla. Saamelaisen kulttuuriviikon järjestämisen yhteydessä opiskelijamme kiertävät eri kouluasteita ja kertovat saamelaisen kulttuurin lisäksi Giellagaksen opiskelumahdollisuuksista.

Rekrytointityöryhmä vastaa rekrytoinnin suunnittelusta, toimenpiteistä ja arvioinnista instituutin kokoukselle. Työryhmän on pystyttävä nopeasti reagoimaan muuttuviin tilanteisiin. Se on onnistunut työssään, kun hakijamäärä on nousujohteinen ja hakijoita on saamelaisalueen lisäksi myös muualta Suomesta. Jatko-opiskelijoiden rekrytointi on professoreiden vastuulla.

3.4 Koulutuksen infrastruktuuri: kirjasto ja opiskelijatilat

Oulun yliopiston tiedekirjastossa Pegasoksessa on saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvä kokoelma, joka on sijoitettu omaan erilliseen osastoonsa. Giellagas-instituutin opetus- ja tutkimushenkilökunnalla on vastuu kartuttaa ja pitää ajan tasalla laadukasta saamelaiskokoelmaa. Instituutti on kartuttanut saamen kokoelmaa erityisesti ekskursioiden aikana ja henkilökunnan muilla työmatkoilla. Osa yhteistyökumppaneista lähettää uusimmat julkaisunsa automaattisesti instituuttiin, josta ne toimitetaan kirjaston saamekokoelmaan. Kirjasto on koostanut linkin saamen tutkimuksiin, josta niin opiskelijat kuin myös henkilökunta löytää nopeasti tutkimustietoa.

Giellagas-instituutin opiskelijoilla on käytössään oma opiskelijahuone, jossa on 3 tietokonetta ja tulostin sekä keskeisimmät saamen kielen sanakirjat ja kieliopit. Tietokoneissa on erikoisohjelmia, esimerkiksi saamen fontit, foneettinen transkriptio-ohjelma ja saamen kielen tietokonekurssi. Ainejärjestö Gieky ry vastaa opiskelijatilojen tarkoituksenmukaisesta kehittämisestä ja käytöstä ja tekee instituutin johtajalle esityksiä kehittämistarpeista.

3.5. Opetushenkilöstön osaamisen kehittäminen

Uuden henkilöstön rekrytoinnissa otetaan opettajankoulutus ja opetus-/koulutuskokemus tärkeänä tekijänä huomioon. Henkilökunnan osallistumista erilaisiin pedagogisiin koulutuksiin kannustetaan. Erityisesti verkko- ja etäopetuskoulutuksiin panostetaan. Oulun yliopisto tarjoaa joka syksy yliopistopedagogista ja tietoteknistä opetusta. Opetushenkilökunnalla on vastuu koulutuksiin osallistumisesta ja osaamisensa kehittämisestä ja instituutin johtajan tehtävänä mahdollistaa tämä.

Instituutin on tavoitteena tukea ja vahvistaa tutkijaopettajuutta. Opetus pyritään jaksottamaan niin, että opettajalla on mahdollisuus tutkimustyöhön esimerkiksi yhden periodin ajan vuodessa.

3.6. Opetuksen suunnittelu ja toteutus

Instituutin kokous hyväksyy opintosuunnitelmaesitykset, jotka on tehty oppiaineiden edustajien ja OKTR:n palautejärjestelmän perusteella. Esitykset menevät edelleen tiedekunnan koulutusneuvoston käsiteltäviksi. Tiedekunnan opetussuunnitelmat hyväksyy tiedekuntaneuvosto. Opetussuunnitelmat tarkistetaan kahden vuoden välein.

http://www.oulu.fi/hutk/opiskelu/opus/opinto-opas_07-09.pdf

Instituutin pyrkimyksenä on olla motivoiva oppimisympäristö, joka tukee opiskelijaa opintojen eri vaiheissa eri tavoin. Ryhmäkoot ovat pieniä, sen vuoksi opiskelijat saavat henkilökohtaista ohjausta ja

palautetta opetustilanteissa sekä keskustelemalla opettajien ja muun henkilökunnan kanssa. Instituutin erilaisia opetusmuotoja ovat luentojen ja harjoitusten lisäksi esimerkiksi refleктоivat oppimis- ja luentopäiväkirjat, esseet, tutkielmat ja erilaiset ryhmätyö-tuutoroinnit.

Saamenmaan pitkien välimatkojen takia on oppimisympäristöjä rakennettaessa kehitetty erityisesti videon välityksellä tapahtuvaa opetusta ja verkko-opetusta. Etäopiskelijoilta saadun palautteen vuoksi on luentoja myös nauhoitettu DVD-tallenteiksi. Nauhoitetut luennot on postitettu opiskelijoille Lappiin (Utsjoelle, Inariin, Enontekiölle ja Rovaniemelle). Toiminta on taannut sen, että päivätyössä käyvät opiskelijat ovat voineet osallistua opetukseen. Toinen etu on ollut se, ettei etäopiskelijoiden ole tarvinnut kärsiä katkeilevasta videoneuvotteluyhteyksistä.

3.7. Opintojen ohjaus ja opinnoissa etenemisen seuraaminen

Giellagaksen opinto-opas on verkossa <http://www.oulu.fi/hutk/opiskelu/opas/index.html>

Oppaasta löytyy tietoa mm. Giellagas-instituutin toiminnasta, tenttikäytänteistä, opetusmuodoista, sivuaineista ja niiden tarkoituksenmukaisesta valinnasta, opiskelijavaihdosta, opintojen ohjauksesta sekä saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden ainejärjestöstä Gieku ry:stä. Opiskelijoille järjestetään heti opintojen alussa vapaamuotoinen perehdyttämistapaaminen, jossa instituutin koko henkilökunta ja opiskelijat käyvät yhdessä läpi opintojen keskeisiä asioita.

Ensimmäisen vuoden opiskelijoille järjestetään pienryhmäohjausta. Gieku ry valitsee vuosittain vanhemmista opiskelijoista pienryhmäohjaajan ja hänelle varahenkilön. Amanuenssi opastaa pienryhmäohjaajat uusien opiskelijoiden tuutorointiin ja tekee pienryhmäohjaajan kanssa työnjaon siitä, mitä kukakin kertoo uusille opiskelijoille syyslukukauden alussa. Edellisen lisäksi amanuenssi keskustelee jokaisen uuden opiskelijan kanssa henkilökohtaisesti aivan syyslukukauden alussa. Keskustelussa käydään lävitse sivuaine- ja pakolliset opinnot.

Instituutti on pyrkinyt helpottamaan erityisesti opintojen alkua. Amanuenssi laatii opiskelijoille viikoittaisen lukujärjestyksen, joista opiskelijat näkevät kaikki heille kuuluvat kurssit. Lukujärjestykseen merkitään myös toisten oppiaineiden kurssit, jotka ovat opiskelijoille pakollisia. Ilmoitustaululla on erikseen ensimmäisen vuoden opiskelijoille tarkoitettut ilmoitukset.

Jokaisella instituutin pääaineopiskelijalla on opettajatuutori, joka nimetään heti opintojen alussa. Hänen tehtävänä on auttaa opiskelijaa kaikissa opiskeluun liittyvissä asioissa. Oppiaineiden opettajat ja

professorit antavat amanuenssin lisäksi opinto-ohjausta. Opettajatuutoreilla on viikoittaiset vastaanottotunnit. Amanuenssi, kuten muukin henkilökunta, on käytännössä myös vastaanottoaikojen ulkopuolella tavoitettavissa.

Opiskelijapolkua eli kurssien valintaa ja opintojen edistymistä seurataan lukukausittain ja laajemmin HOPS -ohjauksen yhteydessä. Kaikki pääaineopiskelijat tekevät henkilökohtaiset opintosuunnitelmansa sitä varten laaditulle lomakkeelle syyslukukauden aikana. Ensimmäinen HOPS-tapaaminen on ensimmäisen lukukauden lopussa, ja sen jälkeen vuosittain. Tarvittaessa tapaamisia järjestetään useammin. HOPS käydään jokaisen opiskelijan kanssa läpi yhdessä lehtorin ja amanuenssin kanssa.

HOPS- lomake löytyy humanistisen tiedekunnan sivulta:

<http://www.oulu.fi/hutk/opiskelu/lomakkeita.html>

Valmistumassa olevat opiskelijat tarvitsevat monenlaista ohjausta. Amanuenssin vastuulla on kertoa kypsyysnäytekäytännöistä, opintojen koostamisesta ja muista tutkintoon liittyvistä asioista. Amanuenssi auttaa jatko-opiskelijoita väittelytilaisuuden järjestämisessä ja väittelyyn liittyvien rutiinien hoitamisessa. Osa väitöstilaisuuksista on järjestetty Lapissa, jolloin väitöstilaisuus on vaatinut erityisjärjestelyjä.

Amanuenssi vastaa KV-yksikön lisäksi opiskelijavaihdon järjestelyistä.

<http://www.oulu.fi/intl/indeksi.html>

Opiskelijavaihtoa pyritään lisäämään entisestään ulkomaisten yliopistojen kanssa, niin että Giellagas-instituuttiin tulee nykyistä enemmän opiskelijoita muista yliopistoista ja että omat opiskelijat lähtevät vaihtoon. Sen vuoksi Giellagas-instituutti on solminut kahdenkeskinen yhteistyösopimuksen Kansasin yliopiston ja opiskelijoiden ja opettajien vaihtoa koskevan Erasmus-sopimuksen Saamelaisen korkeakoulun (Norjan Kautokeino) kanssa.

Giellagas-instituutin tutkintoon johtavassa koulutuksessa ongelmana on ollut opintojen viivästyminen ja keskeytyminen mm. työmarkkinoille siirtymisen ja muista syistä keskeytyneiden opintojen takia. Ratkaisuna ongelmaan on lisätty opintojen seuranta (HOPS) ja ohjausta sekä opintonsa keskeyttäneiden uudelleen aktivoitua. Saamen kielen opettaja on kartoittanut keväällä 2009 keskeyttäneiden halua jatkaa opiskeluaan.

3.8. Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Koulutuksen jatkuvana haasteena on kehittyä ja seurata ajassa olevia ilmiöitä sekä vaikuttaa vahvasti ammatissa työskentelevien asiantuntijuuteen. Instituutilla on avoin keskusteluyhteys

työelämään. Tavoitteita ja sisältöjä kehitetään työelämäyhteyksien pohjalta koko ajan. Vastuu koulutuksen arvioinnista ja kehittämisestä on erityisesti OKTR:lla ja instituutin johtajalla.

4. YHTEISKUNNALLISEN VUOROVAIKUTUKSEN LAADUNVARMISTUS

4.1. Giellagas-instituutin yhteistyöverkostot

Opetuksen ja tutkimuksen lisäksi Giellagas-instituutin toiminnassa on merkittävässä roolissa yhteiskunnallinen palvelutehtävä. Giellagas-instituutin keskeinen yhteistyöverkosto sijoittuu Suomen, Norjan ja Ruotsin saamelaisalueelle (ks. Kartta). Instituutti on painattanut yhteistyökumppaneita ja rekrytointia varten lehden, jossa kerrotaan instituutin toiminnasta.

<http://www.oulu.fi/giellagas/tiedostot/giellagasaviisa2008.pdf>

Edellisen lisäksi instituutin toiminnasta ja ajankohtaisista aiheista kerrotaan instituutin kotisivuilla.

<http://www.oulu.fi/giellagas/fi/esittely/esittely.html>

Giellagas-instituutilla on säännöllistä yhteistyötä Inarissa toimivan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) kanssa. Saamelaisalueen koulutuskeskus vastaa toisen asteen koulutuksesta saamelaisalueella. Giellagas-instituutin ja SAKK:n yhteistyön tuloksena saamelaisalueella on tarjottu sekä yliopistotason perus- että täydennyskoulutusta.

Suomen saamelaisalueella tärkeimpiä kumppaneita SAKK:n lisäksi ovat mm. Saamelaiskäräjät, Saamelaismuseum Siida ja YLE Saamen Radio. Instituutin tutkijat ja opettajat toimivat erilaisissa saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria koskevissa asiantuntijatehtävissä edellä mainituissa instituutioissa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita valtakunnallisella tasolla ovat myös mm. Yleisten kielitutkintojen tutkintolautakunta, Ylioppilastutkintolautakunta ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (KOTUS), Oulun hiippakunta, Avoin yliopisto ja kesäyliopisto. Instituutti on ollut vaikuttamassa mm. siihen, että Oulun hiippakuntaan saatiin saamelaistyönsihteeriksi saamenkielinen pappi, joka palvelee koko saamelaisalueella. Instituutin opiskelijat ovat järjestäneet yhdessä saamelaistyönsihteerin kanssa saamenkielisiä opiskelijailtoja ja radiohartauksia.

Giellagas-instituutti on solminut yhteistyösopimuksen Norjan Koutokeinossa toimivan saamelaisen korkeakoulun, Sámi allaskuvlan, kanssa. Yhteistyö käsittää opettaja- ja opiskelijavaihtoa, yhteistä opetusta ja yhteisen tutkijakoulun. Tämä monipuolistaa opetusta ja mahdollistaa sellaistenkin opintojaksojen järjestämisen, joiden toteuttamiseen ei omassa instituutissa ole tarpeeksi

asiantuntemusta tai muita resursseja. Instituutti esim. palkkaa vuoden 2010 alusta Kotuksen kanssa yhteistyössä inarinsaamen kielen asiantuntijan (vuoden määräajaksi).

Saamelaiseen korkeakouluun kuuluu erillinen tutkimuslaitos Sámi Instituutta, joka on ainoa saamelainen tutkimuslaitos Pohjoismaissa. Giellagas-instituutin saamelaisen kulttuurin professori on toiminut Sámi Instituuttan hallituksen puheenjohtajana vuoteen 2007. Saamelaisen korkeakoulun edustaja on Giellagas-instituutin neuvottelukunnan jäsen.

Norjan tiedeneuvostolla (Norges Forskningsråd) on erillinen saamentutkimuksen ohjelma II vuosille 2007–2017, joka jakaa n.100 milj. kruunua tutkimukseen. Giellagas-instituutin yliopistonlehtori toimii jäsenenä Norjan tiedeneuvoston saamelaisen tutkimusohjelman toimikunnassa vuosina 2007–2011.

4.2. Yhteiskunnallisen laadunvarmistuksen kuvaus

Giellagas-instituutin neuvottelukunta on kolmeksi vuodeksi kerrallaan valittava elin, jonka kautta pidetään yllä yhteyksiä Giellagas-instituutin ja sidosryhmien välillä.

Rehtori nimittää neuvottelukuntaan Giellagas-instituutin esityksestä tärkeimpien sidosryhmien, instituutin henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajia. Neuvottelukunta antaa palautetta instituutin toiminnasta ja tekee esityksiä tarvittavista toimenpiteistä sekä sidosryhmille että Giellagas-instituutin kokoukselle ja johtajalle.

Neuvottelukunnan kautta saadun palautteen lisäksi instituutti kerää palautetta sidosryhmiltä ja työelämästä monin eri tavoin. Vuosina 2007–2009 Lapin ja Oulun yliopistojen yhteistyön selvittämiseksi selvitysmies Pekka Aikio on tehnyt selvityksen Lapin ja Oulun yliopistojen saamelaisuuteen liittyvien toimintojen ja yhteistyön kehittämisestä. Selvityksen edelleen työstämiseksi on perustettu syksyllä 2009 rehtorien työryhmä, jonka tehtävänä on laatia selvitysmiehen raportin pohjalta toimenpide-esitys vuoden 2009 loppuun mennessä. Työryhmän puheenjohtajan toimii Giellagas-instituutin johtaja.

Vuonna 2009 instituutti on palkannut tutkijan selvittämään millaisia tarpeita ja odotuksia keskeisillä sidosryhmillä ja saamelaisella yhteiskunnalla on Giellagas-instituutin tutkimus- ja koulutustoiminnan suhteen. Tutkimusraportti valmistuu syksyllä 2009. (Linkki raporttiin lisätään, kun raportti on valmis)

Opiskelijoiden opintojen suunnittelun ja työllistymisen kannalta työelämäyhteyksien ylläpitäminen ja kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää. Vuorovaikutusta ylläpidetään mm. säännöllisesti

järjestettävien Työelämä-tutuksi -seminaarien avulla. Seminaareihin kutsutaan työelämän edustajia, jotka voivat työllistää saamen kielen ja kulttuurin asiantuntijoita. Myös opiskelijoille ja henkilökunnalle vuosittain järjestettävät ekskursion Suomeen, Ruotsiin, Norjan tai Venäjän saamelaisalueelle ylläpitävät vuorovaikutusta työelämän ja instituutin välillä. Opiskelijoiden tekemiä ekskursionraportteja:

<http://www.oulu.fi/giellagas/fi/opetus/ekskursio.html>

Saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin pääaineopintoihin kuuluu alaan sopiva työharjoittelu. Instituutti on sopinut pysyvistä työharjoittelupaikoista keskeisten saamelaisalueen työnantajien kanssa. Opiskelijoiden harjoitteluun liittyvät käytännön kysymykset ovat amanuenssin vastuulla.

Yhteydenpitoon alumneiden kanssa käytetään ajantasaista sähköpostilistaa, jota ylläpitää amanuenssi. Amanuenssi kartuttaa myös instituutin tapahtumista ja toiminnasta jo toista leikekirjaa.

Työelämästä ja sidosryhmiltä saadun palautteen käsittelee Giellagas-instituutin kokous. Johtajan vastuulla on, että saadun palautteen pohjalta instituutissa annettavaa koulutusta ja tehtävää tutkimusta muokataan työelämän muuttuvia vaatimuksia vastaaviksi instituutille annetun valtakunnallisen erityistehtävän mukaisesti. Vastuu yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen strategisesta johtamisesta ja kehittämistoimien toteuttamisesta on johtajalla. Johtajan apuna ovat OKTR:n ja TETR:n raportit sekä muu kirjallinen ja suullinen palaute.